

Stanisław Skibniewski
AKADEMIA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO W WARSZAWIE

KOMPETENCJE PEDAGOGICZNE STUDENTÓW KOŃCZĄCYCH STUDIA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO W OPINII NAUCZYCIELI – KIEROWNIKÓW PRAKTYK

ABSTRACT

Teaching skills of students graduating in physical education
in their teacher trainers' opinions

The research focuses on analysis of pedagogic competences of students graduating in physical education. The classification of competences accepted by the Polish Academy of Sciences includes the following competences: praxeologic/pragmatic, moral, creative, communicative and cooperative, as well as the usage of information technology.

The goal of the research was to determine the level of the above listed competencies in students evaluated by their teacher trainers. The pool covered 50 teachers who were in charge of students' school practice. The majority of the responding teachers (78%) work in secondary schools and technical colleges and have many years of work experience (74%).

The overall grade of pedagogic competencies of students, as evaluated by teachers, proved to be low, between 2.90 and 3.81 on a scale of 1 to 5, where 1 is the lowest level and 5 means the highest level. The highest grades were given to creative and information technology competencies, while the lowest to communicative and moral competencies.

Key words: competences, physical education, teacher, student

WPROWADZENIE

Termin „kompetencje nauczycielskie” trafił do Polski z pedagogiki amerykańskiej, w której jest zasadniczym elementem oceny efektywności pracy nauczyciela. Amerykańskie kompetencje mają jednak dość specyficzny charakter. Ich swoistość polega w dużej mierze na posiadaniu przez amerykańskich nauczycieli umiejętności technicznych, technologicznych, powiązanych z potrzebami ekonomii. Nie akcentuje się w nich sfery emocji, zakłada się wręcz, że są one sprawą prywatną nauczyciela i on sam ma się z nimi uporać w swojej pracy [1].

W polskiej literaturze pedeutologicznej spotkać się można z różnorodnymi definicjami tego pojęcia. Definicje te można podzielić według kryterium – od wąskiego do szerokiego rozumienia tego zagadnienia. Do pierwszej grupy zaliczyć można definicje kompetencji mające charakter instrumentalny, bazujące na takich pojęciach, jak umiejętność,

sprawność, zdolność. Inna grupa definicji łączy aspekt instrumentalny z emocjonalnym, czego przykładem może być propozycja Dudzikowej, która uważa kompetencję za zdolność do czegoś, zależną od znajomości wchodzących w jej zakres umiejętności, sprawności oraz przekonania o możliwości posługiwania się tą zdolnością [2]. Trzecia grupa definicji omawianego pojęcia, która wydaje się najbardziej przydatna do analizy zagadnień związanych z kształceniem nauczycieli, to definicje o charakterze kompleksowym, traktujące kompetencje jako wypadkową wiedzy, umiejętności, postaw, motywacji, wartościowania. Takie stanowisko reprezentuje między innymi Dylak [3].

Reasumując, składnikami kompetencji nauczycielskich są umiejętności, niezbędna wiedza i cechy osobowości. Pojęcie kompetencji charakteryzuje się również tym, że:

- jest kategorią podmiotową – jest to zawsze kompetencja czyjaś,
- kompetencje nie są statyczne, ich roz-

- wój polega na restrukturyzacji, a nie na zastępowaniu starych form przez nowe,
- podniesienie poziomu jednych kompetencji wpływa, na zasadzie wspomagania, na inne – zakresowo zbliżone do siebie.

W tym miejscu można by zadać pytanie, jakie kompetencje są swoiste dla zawodu nauczyciela, tak by mógł on funkcjonować we współczesnej szkole. Złożoność zawodu nauczyciela, wielość specjalizacji uniemożliwiają wyczerpujący opis kompetencji dla tej profesji. Opis taki zawsze będzie niepełny i założeniowy, tzn. prowadzony według założeń określających jakąś perspektywę, w której ramach dokonujemy selekcji kompetencji oraz ich charakterystyki.

Najprostsza klasyfikacja kompetencji nauczyciela to podział na trzy grupy: 1) kompetencje merytoryczne, dotyczące treści nauczanego przedmiotu, 2) kompetencje dydaktyczno-metodyczne, dotyczące warsztatu nauczyciela, czyli metod i technik nauczania, 3) kompetencje wychowawcze, dotyczące różnych sposobów oddziaływania na ucznia.

Na użytek edukacji nauczycieli opracowany został przez Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk zestaw kompetencji kluczowych jako warunków dobrego przygotowania do zawodu. Za najważniejsze uznano takie kompetencje, jak:

- **kompetencje prakseologiczne**, związane ze skuteczną pracą nauczyciela w zakresie diagnozowania, planowania, prognozowania, realizacji oraz kontroli i oceny procesu edukacyjnego;
- **kompetencje komunikacyjne**, przejawiające się wiedzą o komunikacji interpersonalnej, umiejętnością słuchania wychowanków, empatycznym rozumieniem intencji i treści ich wypowiedzi, myśleniem dialogicznym i rozwijaniem tej zdolności u uczniów, umiejętnością komunikowania swoich uczuć i emocji;
- **kompetencje współdziałania** – posiada je nauczyciel, który rozumie związki między swoją postawą zawodową, osobowością, preferowanym stylem wchodzenia w interakcję z uczniem a procesami społecznymi zachodzącymi w klasie szkolnej. Na-

uczyciel współdziałający preferuje reguły odpowiedzialności nad normami posłuszeństwa, potrafi negocjować, pójść na kompromis, wyzwala i wykorzystuje inicjatywę uczniów w procesach rozwojowych w grupie;

- **kompetencje kreatywne**, wyrażające się m.in. innowacyjnością oraz niestandardowością działań nauczyciela, myśleniem krytycznym i stymulowaniem tego myślenia u uczniów, posługiwaniem się metodami badawczymi w rozpoznawaniu zjawisk pedagogicznych, znajomością technik twórczego rozwiązywania problemów, umiejętnością tworzenia i przekształcania własnego warsztatu pracy;
- **kompetencje informatyczne** związane z wykorzystaniem technologii informatycznej do wspomagania własnych i uczniowskich procesów uczenia się;
- **kompetencje moralne**, charakterystyczne dla nauczyciela, który ma zdolność do pogłębionej refleksji moralnej przy ocenie dowolnego czynu etycznego, zna własne powinności etyczne wobec podmiotów wychowania, potrafi myśleć i działać preferencyjnie dla dobra uczniów, czuje się współodpowiedzialny za rozwój moralny wychowanka.

Powyższą klasyfikację kompetencji wykorzystano w badaniach własnych.

CEL BADAŃ

Celem badań było poznanie opinii nauczycieli wychowania fizycznego, pełniących funkcję kierowników praktyk, na temat kompetencji studentów kończących studia wychowania fizycznego w Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Próbowano określić poziom takich obszarów kompetencji, jak: pragmatyczne, komunikacyjne, kreatywne, współdziałania, informatyczno-medialne, moralne. Postawiono sześć pytań badawczych dotyczących oceny poziomu wyżej wymienionych kompetencji.

MATERIAŁ I METODY BADAŃ

Badaną populację stanowili nauczyciele wychowania fizycznego pracujący w liceach i technikach na terenie Warszawy, pełniący jednocześnie funkcje kierowników praktyk. Funkcja ta pozwalała im na bieżąco, w okresie pobytu studentów w szkole, obserwować i oceniać ich pracę. Badaniami objęto 50 nauczycieli, w większości (74%) z dużym doświadczeniem zawodowym.

W celu zebrania materiału badawczego posłużono się metodą sondażu diagnostycznego z użyciem techniki ankietowej. Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety pt. „Kompetencje pedagogiczne studentów uczelni wychowania fizycznego”, zawierający 26 pytań-wskaźników, za których pomocą oceniano poziom poszczególnych kompetencji. Wskaźniki dobrano, wykorzystując literaturę przedmiotu, a zweryfikowano je w badaniach pilotażowych. We wszystkich pytaniach badani nadawali rangę poszczególnym odpowiedziom w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało brak danej cechy, natomiast 5 określało najwyższy poziom omawianego wskaźnika.

WYNIKI

Badani nauczyciele najwyżej ocenili kompetencje moralne i komunikacyjne studentów kończących studia w AWF w Warszawie. Najniżej oceniono kompetencje kreatywne i informatyczno-medialne.

Zbiorcze zestawienie średnich ocen poszczególnych kompetencji pedagogicznych studentów w opinii nauczycieli przedstawiono na ryc. 1.

Spośród wszystkich kompetencji pedagogicznych najniżej sklasyfikowano kompetencje kreatywne (3,23), które oceniono za pomocą takich wskaźników, jak:

- podejmowanie działań niestandardowych – 3,04,
- umiejętność krytycznego myślenia – 3,10,
- umiejętność oceny własnej praktyki, wyciągania wniosków i tworzenia na jej podstawie własnej wiedzy zawodowej – 3,18,

- umiejętność rozwoju samodzielnego i krytycznego myślenia u wychowanków – 3,32,
- umiejętność sprawnego i twórczego rozwiązywania problemów edukacyjnych – 3,42.

Niespodziewanie niskie oceny przypisano także kompetencjom informatyczno-medialnym (2,90), o czym zdecydował wskaźnik dotyczący umiejętności wykorzystania nowoczesnej technologii do wspomagania własnych i uczniowskich procesów nauczania i uczenia się – 2,62. Świadczy to o tym, że technologia informatyczna z trudem przebija się do szkolnego wychowania fizycznego.

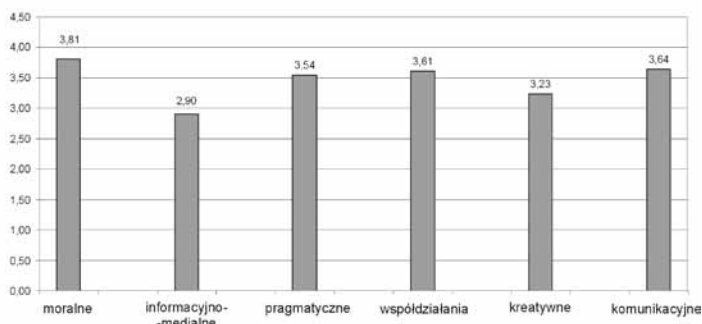
Z punktu widzenia metodyki wychowania fizycznego ważne znaczenie przypisuje się kompetencjom pragmatycznym. Kierownicy praktyk oceniali sześć wskaźników charakteryzujących te kompetencje:

- wiedzę pedagogiczną i metodyczną o skutecznym działaniu – ocena 3,50,
- umiejętność diagnozy sprawności, wiedzy i umiejętności ucznia – 3,58,
- umiejętność posługiwania się podstawowymi elementami warsztatu pracy nauczyciela w kształceniu i wychowaniu – 3,63,
- umiejętność opracowania własnego programu realizacji przedmiotu – 3,58,
- umiejętność opracowania i posługiwania się różnymi technikami kontroli osiągnięć uczniów – 3,38,
- umiejętność badania i dokumentowania własnych działań – 3,62.

Sumaryczna ocena omawianej kompetencji wyniosła 3,54, co jest wartością zdecydowanie niezadowalającą i świadczy o dość przeciętnym opanowaniu warsztatu pracy nauczyciela przez studentów kończących studia wychowania fizycznego.

PODSUMOWANIE

Proces przygotowania studentów do zawodu nauczyciela wychowania fizycznego należy ocenić krytycznie, zwłaszcza w kontekście kompetencji kreatywnych i informatyczno-medialnych. Niepodejmowanie działań twórczych, brak krytycznego myślenia za-

Ryc. 1. Kompetencje pedagogiczne studentów w ocenie nauczycieli-kierowników praktyk

obserwowali nie tylko kierownicy praktyk, lecz również opiekunowie dydaktyczni oceniający praktyki pedagogiczne z ramienia uczelni. Omawiana kompetencja ma podstawowe znaczenie dla współczesnego nauczyciela, który nie tylko sam powinien być kreatywny, lecz także uczyć tej kreatywności swoich podopiecznych. Wydaje się, że należy przemyśleć sposoby kształcenia studentów, unikając schematyzmu i bezrefleksyjności. W nawiązaniu do kompetencji informatyczno-medialnych trzeba wskazać studentom możliwości wykorzystania nowoczesnej technologii w procesie wychowania fizycznego. Należy zastanowić się również nad wspieraniem studentów w rozwoju kompetencji prakseologicznych, bezpośrednio związanych z warsztatem pracy nauczyciela. Tu najważniejsze wydaje się wydłużenie oraz podniesienie jakości praktyk pedagogicznych realizowanych we współpracy z najlepszymi nauczycielami wychowania fizycznego w wybranych szkołach ćwiczeń. Istotną przeszkodą w efektywnym przygotowaniu studentów stają się nowe standardy kształcenia, które radykalnie zmniejszają liczbę godzin metodyki wychowania fizycznego oraz innych przedmiotów pedagogicznych.

WNIOSKI

Bazując na uzyskanych wynikach, można sformułować następujące wnioski:

1. Należy poprawić efektywność kształcenia studentów w zakresie oddziaływania na kompetencje kreatywne, zauważa się bowiem brak działań twórczych studentów oraz krytyczne-

go myślenia w trakcie realizacji praktyk pedagogicznych.

2. Istnieje potrzeba zmiany sposobów kształcenia studentów, unikając schematyzmów i bezrefleksyjności.
3. W procesie kształcenia studentów zachodzi konieczność szerszego rozwijania kompetencji informatyczno-medialnych poprzez wskazanie studentom możliwości wykorzystania nowoczesnej technologii w procesie wychowania fizycznego.
4. Trzeba wspierać rozwój kompetencji prakseologicznych studentów poprzez współpracę z najlepszymi nauczycielami wychowania fizycznego w wybranych szkołach ćwiczeń.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Kwiatkowska H. (red.), *Ewolucja tożsamości pedagogiki*, IHNOiT PAN, Warszawa 1994. [2] M. Dudzikowa, *Kompetencje autokreacyjne – czy i jak są możliwe do nabycia w toku studiów pedagogicznych*, [w:] Kwiatkowska H. (red.), *Ewolucja tożsamości pedagogiki*, IHNOiT PAN, Warszawa 1994, 19–29. [3] Dylak S., *Wizualizacja w kształceniu nauczycieli*, UAM, Poznań 1995.